

Η ΑΝΑΓΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΟΥ ΝΕΑΡΟΥ ΠΑΡΑΒΑΤΗ
ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΟΜΩΝ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΑΓΩΓΗΣ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΓΟΝΕΩΝ*

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ, 2002- 2003, τόμ. ΛΔ΄, σσ. 123-
130

Το μη έντονο κοινωνικό ενδιαφέρον για το σωφρονιστικό ζήτημα και οι μειωμένες οικονομικές παροχές υπήρξαν οι δύο βασικοί λόγοι για τη στασιμότητα της βελτίωσης του σωφρονιστικού συστήματος. Χαρακτηριστικοί δείκτες για την ανάλυση της επικρατούσας κατάστασης στη χώρα μας είναι τα ποσοστά των εγκλεισμένων στα Καταστήματα κράτησης, η ελλιπής υλικοτεχνική υποδομή, η ανεπαρκής στελέχωση, καθώς και η ίδια η εκπαίδευση του προσωπικού. Από την άλλη πλευρά, πρέπει να αναφερθούν «σημεία ευαισθησίας» σε επίπεδο κρατικής πολιτικής, όσον αφορά στις σύγχρονες νομοθετικές ρυθμίσεις. Ωστόσο, σημαντικό ρόλο μπορούν να παίξουν πορίσματα εμπειρικών ερευνών σχετικά με την αποτελεσματικότητα του σωφρονιστικού συστήματος⁽¹⁾.

Συγκεκριμένα, το παρόν άρθρο στηρίζεται σε μία ευρύτερη εμπειρική έρευνα, η οποία διεξήχθη στα τρία Ιδρύματα Αγωγής ανηλίκων της χώρας μας, κατά το έτος 1997⁽²⁾. Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας, ένας από τους πρωταρχικούς παράγοντες αποτυχίας στη διαδικασία της κοινωνικής επανένταξης των ανήλικων παραβατών είναι η έλλειψη παράλληλης με αυτούς στήριξης και εκπαίδευσης της οικογένειάς τους. Αυτός, ακριβώς, ο παράγοντας στάθηκε το αφετηριακό σημείο του προβληματισμού μου για την αναζήτηση μιας νέας προσέγγισης, όσον αφορά στην ανάπτυξη της κοινωνικής υπευθυνότητας και συμμετοχής τόσο του ανήλικου παραβάτη όσο και της οικογένειάς του.

Πιο συγκεκριμένα, ο ρόλος της οικογένειας για την εξέλιξη του ανήλικου, και ιδιαίτερα του ανήλικου με παραβατική συμπεριφορά, μπορεί να συνοψιστεί στα εξής βασικά σημεία:

- ✧ Ο ρόλος της οικογένειας⁽³⁾ στην κοινωνική ένταξη των ανηλίκων είναι πρωταρχικής σημασίας.
- ✧ Ένας από τους κυρίαρχους λόγους που δεν επιτυγχάνεται η κοινωνική (επαν)ένταξη των ανηλίκων που εξέρχονται από τα Ιδρύματα Αγωγής είναι η επάνοδός τους στο ίδιο νοσηρό οικογενειακό περιβάλλον⁽⁴⁾.

---

* Το παρόν άρθρο σε μια πρόιμη μορφή αποτέλεσε εισήγηση κατά τη διεξαγωγή των εργασιών Πανελληνίου Πανεπιστημιακού Συνεδρίου με θέμα: “Σχολές Γονέων: Επιστημονική παρέμβαση στη στήριξη και εκπαίδευση της οικογένειας. Εμπειρίες-προοπτικές”, Aula Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, 8-10 Οκτωβρίου 1999.

¹ Βλ. Έ. Π. Λαμπροπούλου, «Η “αντιμετώπιση” του σωφρονιστικού προβλήματος από την ελληνική σωφρονιστική πολιτική: More of the same or the same is different?», *Ελληνική Επιθεώρηση Εγκληματολογίας*, τχ. 5-10 (Δεκ. 1990-1992), σ. 118.

² Βλ. σχετικά Β. Ιωαννίδη-Ψυχογιού, *Ο θεσμός των Αναμορφωτικών Καταστημάτων/Ιδρυμάτων Αγωγής. Παιδαγωγική θεμελίωση και πράξη*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2001, σ. 217 κ. εξ.

³ Βλ. αναφορικά *Οικογένεια. Παιδική προστασία. Κοινωνική πολιτική*, Επιμέλεια έκδοσης: Ε. Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Αθήνα 1993.

⁴ Βλ. Β. Ιωαννίδη-Ψυχογιού, ό.π., σ. 256 κ. εξ.

Η εξέλιξη, ιδιαίτερα, του παράγοντα της *σχέσης του ανήλικου παραβάτη με την οικογένειά του* περικλείει μία ολόκληρη προβληματική, πλευρές της οποίας βρίσκουμε στις ακόλουθες επισημάνσεις:

- ⇒ Η *κοινωνική προσαρμογή* του ανθρώπου αποτελεί συνισταμένη, συνιστώσες της οποίας μπορούν να χαρακτηριστούν τόσο ο εσωτερικός δυναμισμός του ατόμου όσο και το αποτέλεσμα των επιδράσεων που ασκούνται στο άτομο από το εξωτερικό περιβάλλον, στο οποίο ζει⁽⁵⁾.
- ⇒ Η προώθηση μιας δυναμικής πολιτικής για τη διαμόρφωση της σχέσης «*ανήλικου και οικογένειας*» είναι περισσότερο επιβεβλημένη για νεαρά άτομα με δυσχέρειες κοινωνικής προσαρμογής⁽⁶⁾ στα διάφορα επίπεδα επανένταξης: *το οικογενειακό, το επαγγελματικό, το εργασιακό και το ευρύτερα κοινωνικό.*
- ⇒ Η προστασία και η διαφύλαξη, ωστόσο, της σχέσης του «*ανήλικου παραβάτη και της οικογένειάς του*» απαιτεί μία ευρεία σύνθεση στρατηγικών ενημέρωσης, σε επίπεδο μείωσης παραγόντων επικινδυνότητας, μέσα από τη διεξαγωγή προγραμμάτων βασισμένων στην πρόληψη.

Γενικά, κάνοντας λόγο για *στρατηγικές πρόληψης* εννοούμε ένα ευρύ πλάνο προγραμμάτων μέσα από συντονισμό ενεργειών σε πολλαπλά επίπεδα, όπως η *οικογένεια, το σχολείο, διάφοροι κοινωνικοί φορείς και η κρατική παρέμβαση*. Όμως, τέτοιου είδους υποστηρικτικές δραστηριότητες θα πρέπει να έχουν ως άξονες αναφοράς:

- τη συνειδητοποίηση του κοινού για δραστηριότητες πρωτογενούς πρόληψης,
- την ενθάρρυνση και τη δημιουργία ευκαιριών στους νέους,
- την παρέμβαση υπηρεσιών της τοπικής αυτοδιοίκησης,
- τη βελτίωση των εκπαιδευτικών σχεδιασμών.

Πεποίθησή μας είναι ότι η αγωγή με σκοπό την πρόληψη της νεανικής παραβατικότητας μπορεί να επιτευχθεί με *αγωγική διαδικασία*, όπου η κοινωνική ένταξη του ατόμου θα επιτυγχάνεται με ενέργειες μέσα στο σχολικό αλλά και στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο. Η άποψή μας αυτή ενισχύεται από τη γενικότερη θέση ότι τα μέτρα για την αντιμετώπιση της αντικοινωνικής συμπεριφοράς μπορούν να είναι μέτρα *ειδικής πολιτικής για τους νέους, μέτρα κοινωνικής και οικονομικής πολιτικής, μέτρα οικογενειακής πολιτικής, καθώς και μέτρα νομοθετικού και οργανωτικού περιεχομένου*⁽⁷⁾.

Έτσι, εκτιμούμε ότι οι παραπάνω δραστηριότητες, για να υπάρξουν και να συνυπάρξουν, προαπαιτούν ένα πολυδύναμο σύστημα-πλέγμα υποστηρικτικών υπηρεσιών, το οποίο θα χαρακτηρίζεται:

---

⁵ Βλ. Εμ. Ανδριανάκη, «Κοινωνική προσαρμογή των εγκληματούντων ανηλίκων με την αποθυματοποίηση», στο Συμπόσιο: *Πρόληψη και αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων (Επανεκπαίδευση-Ένταξη)*, Επιμελήτρια έκδοσης: Μπεζέ Λουκία, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1990, σ. 231.

⁶ Αξίζει να σημειωθεί ότι η ιδέα της διοργάνωσης του πρώτου, στην Ελλάδα, επιστημονικού συμποσίου με θέμα: *Πρόληψη και αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων. Επανεκπαίδευση-Ένταξη*, το οποίο πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, 14-16 Οκτωβρίου 1988, «*απαντούσε αρχικά στην ανάγκη να γίνει, δημόσια και με τρόπο συστηματοποιημένο, λόγος για όλους αυτούς τους νέους που δεν έχουν από μόνοι τους λόγο...*». Βλ. Συμπόσιο: *Πρόληψη και αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων (Επανεκπαίδευση-Ένταξη)*, ό.π., σ. 23.

⁷ Ι. Φραντζεσκάκη, *Αντικοινωνική συμπεριφορά των νέων. Χουλιγκανισμός, Αναρχισμός, Τρομοκρατία, Ναρκωτικά και λοιπές σύγχρονες μορφές αντικοινωνικής συμπεριφοράς*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1987, σ. 138 κ. εξ.

- από την εκπαίδευση για την υγεία μέσα στην κοινότητα με βασικές συνιστώσες την υπευθυνότητα και τη συμμετοχή των ίδιων των μελών της κοινωνίας στη διαδικασία μάθησης για τη βελτίωση της σωματικής, ψυχικής και κοινωνικής υγείας τους⁸,
- από τη δημιουργία ενός *θεραπευτικού περιβάλλοντος*, του οποίου η φιλοσοφία θα επικεντρώνεται στον κοινωνικό επαναπροσδιορισμό και την κοινωνική ένταξη του ατόμου, με τους γονείς ως συντρόφους στη θεραπευτική διαδικασία, και
- από συνεχιζόμενη *παρακολούθηση* των ατόμων που οδηγούνται στις εν λόγω υπηρεσίες.

Κύριος σκοπός ενός τέτοιου συστήματος θα είναι η παρέμβαση στη στήριξη και την εκπαίδευση της οικογένειας του ανήλικου παραβάτη και της οικογένειάς του, όπου ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δίδεται σε θέματα διαμόρφωσης της ανθρώπινης προσωπικότητας και παράλληλης διαμόρφωσης ενός ευνοϊκού οικογενειακού κλίματος. Βασική συνιστώσα, όπως προαναφέραμε, ενός τέτοιου πλαισίου για την παράλληλη εκπαίδευση ανήλικου και οικογένειας, πιστεύουμε πως θα πρέπει να αποτελέσει και η *Εκπαίδευση για την Υγεία*. Η εκπαίδευση για την υγεία συνιστά διαδικασία που προϋποθέτει κινητοποίηση του πληθυσμού για την προστασία της υγείας του, σωματικής και ψυχικής, σύνολο δραστηριοτήτων που θα ενθαρρύνουν τον πληθυσμό να θέλει να είναι υγιής και να γνωρίζει πώς θα παραμείνει υγιής, καθώς και μια συνολικότερη κοινωνικο-οικολογική αντίληψη που θα σέβεται την αλληλεπίδραση βιολογικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών παραγόντων.

Κάτι τέτοιο σημαίνει ενεργοποίηση της υπευθυνότητας του πολίτη μέσα από συμμετοχικές διαδικασίες, ευπλαστότητα προγραμμάτων και ευκαιρίες δράσης σε διεπιστημονική βάση⁽⁹⁾. Επιπλέον, η σύγχρονη πολιτική της Εκπαίδευσης για την Υγεία δίδει έμφαση στους τομείς της *πρόληψης, προαγωγής και ανάπτυξης μιας κοινωνικής αντίληψης για την Υγεία*. Ιδιαίτερα, η Προαγωγή της Υγείας νοείται ως διαδικασία που δίδει τη δυνατότητα στα άτομα να ελέγχουν και βελτιώνουν την υγεία τους. Το ίδιο το άτομο, δηλαδή, εκπαιδεύεται, ώστε να αναλάβει συνειδητά την ευθύνη για την ποιότητα της ζωής του⁽¹⁰⁾.

Επιπλέον, στο πλαίσιο μιας κρατικής μέριμνας για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας*, θεωρούμε άκρως αναγκαία την εκπαίδευση των ανήλικων παραβατών και των οικογενειών τους, με τη βοήθεια κατάλληλου και εξειδικευμένου προσωπικού, μέσα από τη δημιουργία «ειδικών» δομών σε επίπεδο *πρόληψης, προαγωγής της υγείας, εκπαίδευσης, επικοινωνίας, συμβουλευτικής, επαγγελματικής κατάρτισης, ψυχαγωγίας και στέγασης*. Ιδιαίτερα, η οργάνωση και η λειτουργία *Σχολών Γονέων* σε τέτοιες δομές θεωρούμε ότι μπορεί να αποτελέσει προϋπόθεση επιτυχίας για:

- την *ενίσχυση* της λειτουργίας της οικογένειας του ανήλικου παραβάτη,

⁸ Γ. Κυριόπουλου, «Μεθοδολογία της εκπαίδευσης για την υγεία στην Κοινότητα», στο *Ανθολόγιο: Πρακτικά Διεθνούς Συμποσίου Αγωγής Υγείας. Στόχοι – Περιεχόμενο – Μέθοδοι*, Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας, Υπουργείο Νέας Γενιάς και Αθλητισμού, χ.χ., σ. 185.

⁹ Ο.π., σ. 185.

¹⁰ Ο.π., σ. 189.

* Από τα τρία Ιδρύματα Αγωγής ανήλικων -Κορυδαλλού, Παπάγου και Βόλου- της χώρας μας, η λειτουργία του Ιδρύματος Αγωγής αρρένων Κορυδαλλού και του Ιδρύματος Αγωγής θηλέων Παπάγου διακόπηκε, ενώ συνεχίζεται κανονικά η λειτουργία του Ιδρύματος Αγωγής αρρένων Βόλου. Σκοπός της παραπάνω διακοπής αποτελεί, μέχρι και σήμερα, η νομοθετική τροποποίηση, η δημιουργία νέας υλικο-τεχνικής υποδομής και η συνολική θέσπιση νέου προληπτικού πλαισίου, το οποίο θα ανταποκρίνεται στις σύνθετες κοινωνικές ανάγκες για ανήλικους που έχουν αναπτύξει προ-παραβατική ή παραβατική συμπεριφορά.

- την *οικοδόμηση* καλύτερων οικογενειακών σχέσεων μέσα από την ενδυνάμωση του γονεϊκού ρόλου, και
- την *παροχή* συνεχιζόμενων υπηρεσιών για να προληφθεί η επανάληψη του προβλήματος.

Συνεπώς, η ύπαρξη ενός παράλληλου εκπαιδευτικού και υποστηρικτικού πλαισίου θα αποσκοπεί στην οργάνωση μιας προληπτικής πολιτικής, βασισμένης στην εκπλήρωση εκπαιδευτικών και θεραπευτικών αναγκών ατόμων με «δυσλειτουργικές» οικογένειες, μέσω της ανάδειξης σωστά οργανωμένων ενδοοικογενειακών σχέσεων. Κατ' αυτόν τον τρόπο, μπορούμε να επιτύχουμε την πρόληψη τέλεσης αξιόποινων πράξεων από νεαρά άτομα και την κοινωνική αποκατάσταση ατόμων που έχουν τελέσει αξιόποινη πράξη μέσα σε ένα υγιές οικογενειακό κλίμα.

Συνολικά, η δημιουργία ενός τέτοιου εκπαιδευτικού και υποστηρικτικού πλαισίου υπαγορεύεται από την ανάγκη:

- μιας γενικής καθοδήγησης και επιμόρφωσης των γονέων σε γενικά και ειδικά θέματα οικογενειακής ζωής, ψυχικής υγιεινής και ενδοοικογενειακών σχέσεων, καθώς και
- ευαισθητοποίησης και συνεχούς ενημέρωσης αυτών από ειδικούς επιστήμονες, όσον αφορά στη σχέση τους με τον εαυτό τους, το έτερο των συζύγων, τα παιδιά τους, με το σχολείο και το υπόλοιπο κοινωνικό περιβάλλον.

Κύρια λειτουργία της συμβουλευτικής και της ψυχολογικής υποστήριξης θα είναι η αντιμετώπιση των προσωπικών και των οικογενειακών προβλημάτων. Τέτοιου είδους προβλήματα είναι αυτά που απορρέουν από τη μεταβατικότητα της εκάστοτε ηλικιακής φάσης, ζητήματα σχετικά με τον επαγγελματικό προσανατολισμό των νέων, προβλήματα που απορρέουν από ενδοοικογενειακές συγκρούσεις, θέματα σχετικά με τη διδακτική διαδικασία και τη μαθησιακή πορεία των παιδιών καθώς και τη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου τους⁽¹¹⁾.

Ωστόσο, η δημιουργία τέτοιων νομοθετικών ρυθμίσεων, θεσμικών αλλαγών και τεχνικών επέμβασης από την πλευρά της Πολιτείας θα πρέπει να καθορίζεται από το σκεπτικό της *κοινωνικής ένταξης του ανήλικου παραβάτη μέσα από τον επαναπροσδιορισμό της κοινωνικής του ταυτότητας*⁽¹²⁾. Κάτι τέτοιο μπορεί να γίνει μέσα από τη συμμετοχή του σε κοινωνικές δραστηριότητες αποκατάστασης, όπως προγράμματα κοινωφελούς εργασίας⁽¹³⁾, προκειμένου να επιτευχθεί η απεξάρτησή του από αρνητικές συνήθειες και πράξεις.

Κατακοιούθιαν, οι Σχολές Γονέων⁽¹⁴⁾ μπορούν:

- ◆ να αξιοποιήσουν την υπάρχουσα επιστημονική γνώση παρέχοντας, έτσι, παράλληλη στήριξη και εκπαίδευση στον ανήλικο παραβάτη και στην οικογένεια του,
- ◆ να συνδέσουν τη γνώση με τις κοινωνικές ανάγκες δίδοντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, έμφαση στην ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα νεανικής παραβατικότητας,
- ◆ να συμβάλουν σε ένα αποτελεσματικότερο καθεστώς από το υπάρχον,
- ◆ να διατυπώσουν νέες προτάσεις που θα προκύπτουν από την εμπειρία τους.

¹¹ Βλ. σχετικά Ι. Ν. Παρασκευόπουλου, *Εξελικτική Ψυχολογία. Η ψυχική ζωή από τη σύλληψη έως την ενηλικίωση*, τόμ. 3^{ος}: Σχολική ηλικία, τόμ. 4^{ος}: Εφηβική ηλικία, Αθήνα 1985.

¹² Βλ. αναφορικά Β. Σ. Ιωαννίδη, «Αγωγή Υγείας και νεανική παραβατικότητα. Η αγωγή και η προαγωγή της υγείας ως μέσα πρόληψης της νεανικής παραβατικότητας», *Παρουσία*, ΙΓ'-ΙΔ' (1998-2000), σ. 400.

¹³ Για την παροχή κοινωφελούς εργασίας, βλ. Κ. Δ. Σπινέλλη, *Ελληνικό Δίκαιο Ανηλίκων Δραστήριων και Θυμάτων. Ένας κλάδος υπό διαμόρφωση*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1992, σ. 140 κ. εξ.

¹⁴ Βλ. Α. Δελλασούδα, «Σχολές Γονέων. Σκοπιμότητα, Χρησιμότητα, Προϋποθέσεις», εφ. *Διαπαιδαγώγηση*, Νοέμβ. 1998, σ. 6-7.

Συνολικά, θέλουμε να επιμείνουμε στην ανάγκη της θεσμοθέτησης και της αναγνώρισης σταθερών θεσμών *προετοιμασίας, εκπαίδευσης, συμβουλευτικής και στήριξης* των νεαρών παραβατών και των οικογενειών τους. Πιστεύουμε ότι το εφαρμοζόμενο ιδρυματικό και εξω-ιδρυματικό σύστημα περίθαλψης των νέων με παραβατική συμπεριφορά έχει ανάγκη από τη δημιουργία ενός ανοικτού -ή μη-πλαισίου εκπαιδευτικής παρέμβασης. Η αναγνώριση της αξίας που έχει μία επιστημονική παρέμβαση για την *παράλληλη στήριξη και εκπαίδευση* του νεαρού *παραβάτη* και της *οικογένειάς* του είναι προφανής. Πεποίθησή μας είναι ότι ένα τέτοιο εκπαιδευτικό και υποστηρικτικό πλαίσιο μπορεί να συνεισφέρει ουσιαστικά στην αποτροπή μιας περαιτέρω ποινικής εμπλοκής του ανήλικου παραβάτη, εφόσον πραγματώνεται τόσο στο επίπεδο των προσωπικών του αναγκών όσο και στο επίπεδο της διαμόρφωσης της κοινωνικής οντότητας της οικογένειάς του.

Συνεπώς, η καταπολέμηση συμπτωμάτων προ-παραβατικής ή παραβατικής συμπεριφοράς μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την ανάπτυξη *δομών πρόληψης και προαγωγής της υγείας*, ώστε να επιτύχουμε την αξιοποίηση του ενεργητικού δυναμικού του ανήλικου και της οικογένειάς του κατά ωφέλιμο κοινωνικά τρόπο. Η έμφαση στην *εκπαίδευση* και στην *προαγωγή της υγείας* του ανήλικου παραβάτη και της οικογένειάς του, μέσα από Κέντρα, Προγράμματα και Υπηρεσίες επικοινωνίας με ειδικευμένη μεθοδολογική προσέγγιση, καθώς και μέσω της καλύτερης ειδίκευσης των νέων επαγγελματιών σε τεχνικές προσέγγισης, υποστήριξης και επικοινωνίας, μπορεί να θέσει τους νεαρούς παραβάτες υπόχρεους κοινωνικής συμμετοχής και συσχέτισης⁽¹⁵⁾.

Όμως, δεν μπορεί να γίνει λόγος για την επιτυχία αυτών των προσεγγίσεων χωρίς την κατάλληλη συναισθηματική υποστήριξη του ανήλικου και τη δημιουργία υγιούς αυτοσυναισθήματος, με άξονες την αυτογνωσία, την αυτοεκτίμηση και την αυτοσυνειδησία, με σκοπό τη συναισθηματική, την ψυχική και την κοινωνική ανάπτυξη του ατόμου. Η παραπάνω συμβουλευτική και διδακτική παρέμβαση ενέχει και το στοιχείο, παιδευτικό και θεραπευτικό, της αγάπης. Αυτό, ακριβώς, το στοιχείο συντείνει στη *βίωση του συναισθήματος της αγάπης* από το παιδί και αποτελεί υπέρβαση, μέσω της λύτρωσης του νέου, πέρα από επιστημονική παρέμβαση και ορθολογική μεσολάβηση και προσπάθεια⁽¹⁶⁾.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

---

¹⁵ Γ. Μόσχου, «Ο κύκλος των απορριμμένων ποιητών και των μετέωρων στοιχημάτων». Οι νέοι παραβάτες του νόμου απέναντι στα στοιχεία της οργανωμένης κοινωνίας», στο Ανθολόγιο: *Εγκληματίες και Θύματα στο Κατόφλι του 20ου Αιώνα*, Αφιέρωμα στη μνήμη Ηλίας Δασκαλάκη, Αθήνα 2000, σ. 382.

¹⁶ Γ. Σ. Κρουσταλάκη, *Παιδιά με ιδιαίτερες ανάγκες στην οικογένεια και το σχολείο. Ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση*, Αθήνα, χ.χ., σ. 440-446.

Στο παρόν άρθρο αναπτύσσεται το θέμα της *επιστημονικής παρέμβασης*, όσον αφορά στη στήριξη και την εκπαίδευση των ανήλικων παραβατών και των οικογενειών τους με τη βοήθεια κατάλληλου και εξειδικευμένου προσωπικού, μέσα από τη δημιουργία «ειδικών» δομών σε επίπεδο *πρόληψης, προαγωγής της υγείας, εκπαίδευσης, επικοινωνίας, συμβουλευτικής, επαγγελματικής κατάρτισης, ψυχαγωγίας και στέγασης*. Η ύπαρξη ενός τέτοιου παράλληλου εκπαιδευτικού και υποστηρικτικού πλαισίου θα αποσκοπεί στην οργάνωση μιας προληπτικής πολιτικής, βασισμένης στην εκπλήρωση εκπαιδευτικών, μορφωτικών και θεραπευτικών αναγκών ατόμων με «δυσλειτουργικές» οικογένειες, μέσω της ανάδειξης σωστά οργανωμένων ενδοοικογενειακών σχέσεων.

Κάτι τέτοιο μπορεί να επιτευχθεί με την οργάνωση και τη λειτουργία Σχολών Γονέων. Οι στόχοι μιας τέτοιας στρατηγικής θα αφορούν: α) στην ενίσχυση της λειτουργίας της οικογένειας του ανήλικου παραβάτη, β) στην οικοδόμηση καλύτερων οικογενειακών σχέσεων μέσα από την ενδυνάμωση του γονεϊκού ρόλου, και γ) στην παροχή συνεχιζόμενων υπηρεσιών για να προληφθεί η επανάληψη του προβλήματος. Η καταπολέμηση συμπτωμάτων προ-παραβατικής ή παραβατικής συμπεριφοράς μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την ανάπτυξη δομών πρόληψης και προαγωγής της υγείας, ώστε να επιτύχουμε την αξιοποίηση του ενεργητικού δυναμικού του ανήλικου και της οικογένειάς του κατά ωφέλιμο κοινωνικά τρόπο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ανδριανάκη, Εμ. «Κοινωνική προσαρμογή των εγκληματούντων ανηλίκων με την αποθυματοποίηση», στο Συμπόσιο: *Πρόληψη και αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων (Επανεκπαίδευση-Ενταξη)*, Επιμελήτρια έκδοσης: Μπεζέ Λουκία, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1990.

Δελλασούδα, Λ. «Σχολές Γονέων. Σκοπιμότητα, Χρησιμότητα, Προϋποθέσεις», εφ. *Διαπαιδαγώγηση*, Νοέμβ. 1998, σσ. 6-7.

Ιωαννίδη, Β. Σ. «Αγωγή Υγείας και νεανική παραβατικότητα. Η αγωγή και η προαγωγή της υγείας ως μέσα πρόληψης της νεανικής παραβατικότητας», *Παρουσία*, τόμ. ΙΓ'-ΙΔ' (1998-2000), σσ. 397-406.

Ιωαννίδη-Ψυχογιού, Β. *Ο θεσμός των Αναμορφωτικών Καταστημάτων/ Ιδρυμάτων Αγωγής. Παιδαγωγική θεμελίωση και πράξη*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2001.

Κρουσταλάκη, Γ. Σ. *Παιδιά με ιδιαίτερες ανάγκες στην οικογένεια και το σχολείο. Ψυχοπαιδαγωγική παρέμβαση*, Αθήνα, χ.χ.

Κυριόπουλου, Γ. «Μεθοδολογία της εκπαίδευσης για την υγεία στην Κοινότητα», στο *Ανθολόγιο: Πρακτικά Διεθνούς Συμποσίου Αγωγής Υγείας. Στόχοι – Περιεχόμενο – Μέθοδοι*, Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας, Υπουργείο Νέας Γενιάς και Αθλητισμού, χ.χ., σσ. 198-203.

Λαμπροπούλου, Έ. Π. «Η “αντιμετώπιση” του σωφρονιστικού προβλήματος από την ελληνική σωφρονιστική πολιτική: More of the same or the same is different?», *Ελληνική Επιθεώρηση Εγκληματολογίας*, τχ. 5-10 (Δεκ. 1990-1992), σσ. 117-139.

Μόσχου, Γ. «“Ο κύκλος των απορριμμένων ποιητών και των μετέωρων στοιχημάτων”. Οι νέοι παραβάτες του νόμου απέναντι στα στοιχεία της οργανωμένης κοινωνίας», στο *Ανθολόγιο: Εγκληματίες και Θύματα στο Κατώφλι του 20ου Αιώνα*, Αφιέρωμα στη μνήμη Ηλία Δασκαλάκη, Αθήνα 2000.

Οικογένεια. Παιδική προστασία. Κοινωνική πολιτική, Επιμέλεια έκδοσης: Ε. Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Αθήνα 1993.

Παρασκευόπουλου, Ι. Ν. *Εξελικτική Ψυχολογία. Η ψυχική ζωή από τη σύλληψη έως την ενηλικίωση*, τόμ. 3^{ος}: Σχολική ηλικία, τόμ. 4^{ος}: Εφηβική ηλικία, Αθήνα 1985.

Σπινέλλη, Κ. Δ. *Ελληνικό Δίκαιο Ανηλίκων Δραστών και Θυμάτων. Ένας κλάδος υπό διαμόρφωση*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1992.

Φραντζεσκάκη, Ι. *Αντικοινωνική συμπεριφορά των νέων. Χουλιγκανισμός, Αναρχισμός, Τρομοκρατία, Ναρκωτικά και λοιπές σύγχρονες μορφές αντικοινωνικής συμπεριφοράς*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1987.